

Nr 228.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet fråga om redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m. samt anför därvid följande.

I skrivelse den 1 december 1809 erbjödo Riksens Ständer Konungen ett till beloppet bestämt årligt anslag, avsett att täcka kostnaderna för Kungl. Maj:ts hovhållning. Därest Kungl. Maj:t täcktes emottaga den summa ständerna sålunda erbjudit, skulle ständerna såsom en dem i evärdeliga tider förbehållen rättighet emottaga förvaltningen och användandet av de i samma brev uppräknade kungsgårdar och kungsladugårdar och därtill hörande hemman och lägenheter, som förut stått under dåvarande Konungens höga

företrädarens omedelbara styrelse. Dock skulle det vara deras Kungl. Majestäters obetaget att nyttja de kungl. slotten med tillhörande trädgårdar och lustparker vid Drottningholm, Svartsjö, Gripsholm och Strömsholm. Till slottens vård och skötsel nödiga arbetare och betjäning skulle av statsverkets medel bestås och avlönas ävensom erforderliga medel anslås till slottens underhåll och förbättring. Ulriksdals och Tullgarns kungsgårdar skulle förbli under de dåvarande innehavarnes fria disposition under deras livstid, men borde sedermera komma under ständernas disposition på motsvarande villkor. Förvaltningen av Rosersbergs kungsgård skulle ej rubbas under deras Kungl. Majestäters livstid. Därjämte förklarades Kungl. Djurgården skola förbli under Kungl. Maj:ts enskilda disposition, varvid ständerna dock uttalade vissa önskemål beträffande användningen av djurgårdskassans inkomster.

Enligt ett senare vid 1809/10 års riksdag fattat beslut ställdes jämväl Haga lustslott och park, inräknat lägenheten Frescati, till Konungens disposition.

Sedan Konungen bifallit ständernas erbjudande, fattades vid samma riksdag särskilt beslut angående förvaltningen av de övertagna egendomarna. Enligt detta beslut skulle i arrendekontrakten för de under förenämnda slott lydande egendomarna icke göras annan rubbning, än att arrendesummorna skulle på utsatta tider erläggas direkt till räntekammaren samt att vederbörande landshövdingar i övrigt skulle hava enahanda tillsyn och vård över efterlevnaden av ifrågavarande arrendekontrakt, som skulle åligga dem rörande övriga inom länet belägna kronodomäner.

Enligt här refererade, alltjämt i huvudsak gällande riksdagsbeslut skulle alltså endast slotten med tillhörande parker och trädgårdar vara upplåtna till Konungens disposition, medan dithörande egendomar — omedelbart eller, i vad avsåge vissa slott, efter det dåvarande särskilda nyttjanderätter upphört — skulle disponeras av rikets ständer. Ständernas beslut rörande förvaltningen av dessa egendomar kom emellertid endast att omfatta utarrenderade egendomar. Några beslut rörande förvaltningen av hithörande markområden i övrigt fattades icke i samband därmed. Sålunda ha markområden, som lågo under slottens eget bruk eller användes till djurparker och jaktmarker, samt vissa skogar kvarblivit under respektive slotts förvaltningar. De jord- och skogsegendomar som till följd härav alltjämt ligga under respektive slottsforvaltningar ha i viss utsträckning utarrenderats av dessa.

Konungens dispositionsrätt till Drottningholms, Gripsholms, Ulriksdals och Haga slott kvarstår alltjämt oinskränkt. Strömsholms och Rosersbergs slott hava, dock utan rubbning av Hans Maj:t Konungens dispositionsrätt, upplåtits för militära ändamål, varvid vissa våningar i slotten reserverats för den kungl. familjen. För Tullgarns slott hava dispositionsreglerna genom beslut vid 1938 års riksdag ändrats såtillvida, att slottet upplåtits till Hans Maj:t Konungens fria disposition under Dess livstid. Svartsjö slott slutligen har, sedan Konungen avstått sin dispositionsrätt till detta slott, enligt beslut vid 1888 års riksdag använts för andra statliga ändamål. Enligt sistnämnda riks-

dagsbeslut skulle avkastningen av vissa egendomar, som då lödo under Svartsjö, för framtiden ingå till Drottningsholms slottskassa.

Kostnaderna för de kungl. lustslottens underhåll och vård redovisas alltså sedan år 1810 å särskilda anslag under riksstatens första huvudtitel. Stockholms slott, liksom hovstallet och övriga för de kungl. hoven i Stockholm upplåtna byggnader, skulle enligt det ursprungliga riksdagsbeslutet i underhållshänseende hänföras till anslag för underhåll av kronans publika hus i Stockholm. Först vid 1844/45 års riksdag uppfördes anslag till underhåll av sistnämnda byggnader under första huvudtiteln.

Utgifterna under första huvudtiteln uppdelas enligt beslut vid 1840/41 års riksdag på två avdelningar, varav den första innefattar de anslag till Konungens och övriga kungliga personers egen disposition, för vilka endast kvitto och ej redovisning erfordras. Under andra avdelningen, slottsstaten, redovisas de kostnader för de kungl. slotten, som åvila staten. För de anslag som redovisas under denna avdelning föreligger redovisningsskyldighet inför riksdagens revisorer och riksräkenskapsverket.

Huvuddelen av kostnaderna för de kungl. slottens uppvärmning bestrides emellertid från det under huvudtitelns första avdelning uppförda anslaget till ved och kol för de kungl. hoven. Från detta anslag, som ursprungligen endast omfattade kostnader för anskaffning av ved och kol för de kungl. hoven, bestridas numera, sedan centraluppvärmning införts, samtliga kostnader för skötseln av värmesystemet. Anslaget benämning, som kvarstår praktiskt taget oförändrad sedan år 1810, är numera föråldrad. Ursprungligen omräknades anslaget av varje riksdag med hänsyn till ändringarna i medelsbehovet. Sedan år 1858 uppföres anslaget årligen med oförändrat 50 000 kronor. Kostnadsökningen på grund av sedermera inträffade prisstegringar täckes genom förstärkningsanslag.

Övriga kostnader för Stockholms slott och åt de kungl. hoven upplåtta byggnader i Stockholm redovisas under huvudtitelns andra avdelning, fördelade å anslag till reparationer respektive till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet. Denna uppdelning är närmast föranledd av att anslag till sistnämnda ändamål uppfördes å huvudtiteln redan för år 1810, medan reparationskostnaderna först senare överfördes dit. Även dessa anslag utgå sedan 1860-talet med oförändrade belopp. Den under 1900-talet inträffade prisstegringen täckes genom anvisade förstärkningsanslag.

För övriga kungl. slott sammanföras kostnaderna för såväl underhåll som polis-, lys- och renhållning å samma anslag i överensstämmelse med det för dessa slott från och med år 1810 tillämpade redovisningssystemet. Anslaget, som före budgetåret 1925/26 var uppdelat på skilda anslag för de olika slotten, omräknas årligen med hänsyn till medelsbehovet. För anslaget fastställer Kungl. Maj:t särskilda inkomst- och utgiftsstaten, vilka återfinnas i statsliggaren.

Anslag till restaureringsarbeten samt större reparationer äskas numera i regel efter förslag av byggnadsstyrelsen på föredragning av chefen för kom-

munikationsdepartementet, varvid anslagen uppföras under sjätte huvudtiteln, medan däremot anslagen under första huvudtiteln efter förslag från riksmarskalksämberet föredragas av chefen för finansdepartementet.

För den byggnadstekniska vården av slotten återinrättades år 1810 slottsbyggnadsdirektionen, vilken bestod av riksmarskalken, överståhållaren och överintendenten. Denna upplöstes snart, varefter handläggningen av dessa ärenden ankom på riksmarskalksämberet och de under riksmarskalken lydande ståthållarämbeten. Större byggnadsarbeten handläggas dock numera i regel av byggnadsstyrelsen i samråd med riksmarskalksämberet. Slottsarkitekterna, som inom ståthållarämbeten svara för vården av byggnaderna, utses av byggnadsstyrelsen efter samråd med riksmarskalksämberet.

Av det anförda torde framgå, att första huvudtitelns uppställning, särskilt i vad avser anslagen till de kungl. slotten, är mycket ålderdomlig och föga konsekvent. Huvudtiteln har icke berörts av de budgetomläggningar, som förekommit under senare år. Inom finansdepartementet pågår för närvarande en utredning rörande dessa spörsmål. I avsikt att, med iakttagande av de vid 1809/10 års riksdag för första huvudtitelns uppställning fastställda grundreglerna, åstadkomma en klarare redovisning och en efter nutida förhållanden bättre avpassad förvaltningsorganisation ha därvid framlagts följande principförslag:

1) Anslaget till ved och kol för de kungl. hoven föreslås skola överföras till huvudtitelns andra avdelning, slottsstaten, samt för varje år beräknas med utgångspunkt från medelsbehovet. Detta innebär, att nuvarande för detta ändamål avsedda ordinarie anslag och förstärkningsanslag sammanföras till ett anslag samt att för detta anslag skall tillämpas samma redovisningsskyldighet som för övriga anslag under slottsstaten.

2) Underhållskostnaderna för Strömsholms och Rosersbergs slott förutsätts skola bestridas av försvarsväsendets fastighetsfond, vilket bör ske utan rubbning av Hans Maj:t Konungens dispositionsrätt till slotten under Dess livstid.

3) De under slotten lydande skogs- och jordbruksegendomarna föreslås i enlighet med bestämmelserna i 1809 års beslut skola överföras till domänfonden. Undantag göres dock för Drottningholms kungsgård, som fortfarande anses böra i sin helhet lyda under slottsförvaltningen vid Drottningholm; därvid förutsättes, att kungsgårdens kapitalvärde kan upptagas till redovisning å domänfonden, vilken härvid skulle tillföras en ersättning motsvarande ränta å samma kapitalvärde. Förslaget förutsätter, att anslagen till slottsstaten höjas med ett belopp motsvarande ifrågavarande egendomars avkastning.

4) Fastighetsredovisningen vid slotten förutsättes skola ske enligt de för statens allmänna fastighetsfond gällande reglerna, vilket innebär, att slotten med tillhörande byggnader och markområden komma att redovisas som tillgångar i statsbokföringen samt att medel till slottens reparation och underhåll anvisas under statens allmänna fastighetsfond. Underhållsmedlen böra i så fall äskas efter förslag av byggnadsstyrelsen.

5) Överskottsmedlen från dels djurgårdskassan, dels hyresverksamheten vid slotten böra såsom inkomster tillföras fastighetsfonden.

6) För de kungl. slottens uppvärmning, belysning, renhållning och bevakning samt för slottsförvaltningarnas avlöningar och övriga omkostnader föreslås särskilda anslag skola anvisas under första huvudtitelns andra avdelning. Dessa anslag böra disponeras av ståthållarämbetena.

7) De byggnadstekniska frågorna böra handläggas av byggnadsstyrelsen i samråd med riksmarskalksämbetet. Byggnadsstyrelsen bör fastställa generalplan samt bestrida kostnaderna för byggnadsunderhållet. Förhållandet mellan byggnadsstyrelsen och ståthållarämbetena kommer i så fall att bli reglerat på samma sätt som förhållandet mellan byggnadsstyrelsen och länsstyrelserna nu är ordnat i fråga om länsresidensen.

8) Den nuvarande djurgårdsförvaltningen påverkas icke av dessa förslag i vidare mån än att dess överskottsmedel skulle inlevereras till byggnadsstyrelsen i stället för till statskontoret.

9) Haga och Ulriksdals slotts försäljningsmedelsfonder föreslås skola tills vidare reserveras för tillgodoseende av vissa eftersatta underhållsarbeten.

Dessa förslag hava underställts *riksmarskalksämbetet*, som meddelat att de från ämbetets sida i princip icke givit anledning till erinran. Riksmarskalksämbetet förutsätter härvid, att ämbetet senare blir i tillfälle att närmare taga ställning till de föreslagna åtgärdernas konsekvenser i förvaltningsavseende.

Genom riksdagens skrivelse av den 1 december 1809 är Konungen tillför- *Departements-*
chefen.
säkrad dels ett årligt anslag till bestridande av kostnaderna för Kungl. Maj:ts hovhållning, dels dispositionsrätten till vissa slott med tillhörande parker och trädgårdar. Samtidigt därmed har riksdagen åtagit sig att bestå erforderliga medel för slottens underhåll och vård samt för avlöning till den för slottens skötsel erforderliga personalen. Den budgetmässiga redovisningen av sistberörda kostnader sker fortfarande i huvudsak enligt de riktlinjer som fastställdes vid 1844/45 års riksdag, bortsett från att anslagen till de s. k. lustslotten numera sammanförts till ett anslag. Det är uppenbart, att de för hundra år sedan för slottsstaten fastställda redovisningsprinciperna numera äro föråldrade. Den inom finansdepartementet verkställda utredningen har visat, att de för slottsstaten avsedda anslagen kunna bringas i närmare överensstämmelse med nutida budgetteknik utan att man därmed kommer i konflikt med de konstitutionella förutsättningarna för första huvudtitelns uppställning.

Enligt de inom departementet utarbetade redovisningsförslagen skulle slotten med tillhörande byggnader och markområden upptagas till redovisning å en särskild delfond av statens allmänna fastighetsfond, vilken skulle förvaltas av byggnadsstyrelsen. Detta ämbetsverk, som redan nu handlägger ett stort antal ärenden rörande den byggnadstekniska vården av slotten och även förvaltar vissa härför avsedda specialanslag, skulle därmed övertaga hela ansvaret för underhållet av dessa byggnader. Kostnaderna för slottens uppvärmning, belysning, bevakning och renhållning ävensom för avlöning till härför erforderlig personal böra efter omläggningen av redovisningen anvisas att utgå från

anslag uppförda under huvudtitelns andra avdelning; de utgifter vilka hittills bestritts av anslaget till ved och kol för de kungl. hoven under huvudtitelns första avdelning skulle sålunda överföras till anslag under andra avdelningen samt bliva underkastade redovisningsskyldighet. Vidare förutsättes, att vissa under slotten lydande jord- och skogsegendomar i överensstämmelse med riksdagens tidigare beslut skola överföras till domänfonden, varvid dock visst undantag göres för Drottningholms kungsgård.

De under huvudtitelns andra avdelning anvisade anslagen komma, såsom hittills, att utbetalas till riksmarskalksämberet samt disponeras av ståthållarämbetena. På sistnämnda ämbeten ankommer vidare vården av parker och trädgårdar samt skötseln av Drottningholms kungsgård. I fråga om underhållet av slotten komma ståthållarämbetena att i förhållande till byggnadsstyrelsen intaga samma ställning som länsstyrelserna med avseende å vården av länsresidensen. Även i vad gäller förvaltningen av den vid vissa slott förekommande hyresverksamheten, vilken i viss mån har karaktären av en särskild affärsrörelse, komma ståthållarämbetena att bibehålla betydelsefulla arbetsuppgifter. I viss mån bli alltså ståthållarämbetena på samma sätt som länsstyrelserna redovisningsskyldiga gentemot byggnadsstyrelsen. Då den byggnadstekniska vården av slotten hittills inom ståthållarämbetena handhafsats av de av byggnadsstyrelsen utsedda slottsarkitekterna, torde de framlagda förslagen icke i och för sig medföra några större organisatoriska omläggningar inom byggnadsstyrelsen och ståthållarämbetena. Att den föreslagna anordningen medför en mera ändamålsenlig fördelning av de berörda myndigheternas arbetsuppgifter, torde vara obestridligt.

Sedan riksmarskalksämberet förklarat sig i princip icke hava något att erinra mot en sådan omläggning av riksstatens första huvudtitel som den här föreslagna och då de framlagda förslagen synas vara ägnade att i flera hänseenden medföra avsevärda fördelar, finner jag önskvärt, att den ifrågasatta omläggningen snarast genomföres. Detta torde förutsätta, att riksdagen redan nu beredes tillfälle taga ställning till de här berörda principfrågorna. Slutligt förslag i ärendet torde i så fall kunna föreläggas 1945 års riksdag i anslutning till äskandet av de under första huvudtiteln uppförda anslagen. Därvid få till prövning upptagas även de frågor rörande byggnadsstyrelsens personalbehov, till vilka omläggningen eventuellt kan ge upphov.

De spörsmål som uppkomma vid den närmare utformningen av här framlagda redovisningsförslag torde böra bliva föremål för ytterligare övervägande i samband med den fortsatta utredningen i ärendet. Jag förutsätter givetvis, att ingen rubbning av de personliga rättigheter och förmåner som tillkomma Hans Maj:t Konungen skall ske vid genomförandet av förslagen. De löner och pensioner, som nu utbetalas från anslagen till de kungl. slotten, torde böra likställas med nämnda rättigheter och förmåner.

Till frågan huruvida Strömsholms och Rosersbergs slott skola hänföras till statens allmänna fastighetsfond eller försvarsväsendets fastighetsfond, är jag icke nu beredd att taga ställning.

Jag anser mig i detta sammanhang böra erinra om, att förutom de kungl. slotten även sådana kulturhistoriskt betydelsefulla byggnader som Riddarholmskyrkan och de kungl. teatrarna hittills icke upptagits till redovisning å fastighetsfonden. Därest redovisningen av slotten nu ordnas i enlighet med vad jag här förordat, bör även frågan om redovisningen av nämnda byggnader upptagas till förnyad prövning.

Vid handläggningen av dessa spørsmål har jag samrått, förutom med riksmarskalksämberet, jämväl med representanter för byggnadsstyrelsen, riksräkenskapsverket och domänstyrelsen.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de allmänna grunder för uppställning av riksstatsens första huvudtitel samt för ordnande av fastighetsredovisningen och fastighetsförvaltningen för de kungl. slotten, som jag här förordat.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.
